

TROLD OG GUY

I samlingen "Hjertets drømme" fra 1915 kan novellen "Af en ulykkelig kvindes dagbog-optegnelser" læses som en fri fantasi over Karin Michaëlis' ægteskabelige forlis. I denne *dagbog* skriver kvinden Claire:

Inde i Parc Monceau holdt jeg Andagt foran Rodins Mindesmærke over Maupassant. Det var ham, der skrev: „Fort comme la mort”. Det var ham, der skrev: „Une vie”. Havde han kendt mig og lyttet til mit Hjerte, hvad havde han da skrevet?¹

Novellens 'Claire' spejler sig i denne kvindeskikkelse, hensunken i drømmerier ved foden af portrætbusten af mesteren, og der knyttes en forbindelse mellem Karin Michaëlis' skrivekunst og den franske forfatter Guy de Maupassant (1850-1893).

I 1929 bad den unge Aage Dons om Karin Michaëlis' mening om et manuskript. Hun svarede, at han burde læse Herman Bang og Knut Hamsun, deres kunst "staar for mig som det højeste, der findes. Som Fortæller burde De læse Maupassant, mange Gange (kun paa fransk). Naturligvis kan De Skolefransk. Saa i Himlens Navn sid med Leksikon, i Løbet af kort Tid har De Gloser nok til at læse frit." (Skriftens vagabond s. 152-53)

Det er altså nærliggende at antage, at læsningen af Maupassants bøger har været med til at udvikle Karin Michaëlis' egne evner for at skrive. I erindringsværket "Vidunderlige Verden" fra 1948-50 fortæller hun om, hvordan hendes tyveårige alter ego Trolde kommer til København for at studere musik hos den berømte koncertpianist Victor Bendix. Han anerkender hendes følsomme anslag, men hun mangler disciplin (og hendes fingre er for korte). De sidder en dag i Bendix's arbejdsværelse med mange interessante bøger, og Trolde kommenterer en oversættelse fra fransk af Guy de Maupassants roman "Fort comme la mort":

Hun havde opdaget, at en oversat Bog ikke var som en Bog paa det oprindelige Sprog, selvom Ordene var de samme. Hun havde prøvet det Sætning for Sætning med nogle Sider af „Fort comme la mort”, som hun ejede baade paa Dansk og Fransk. De danske Sætninger smagte som Kartoffler, man har glemt at komme Salt ved, de franske, saa man fik Næsen fuld af Duft, Øjnene fulde af Kulører og blev inde i Munden som et helt Krydderiskab. Man tænkte formelig anderledes, naar man læste Bogen paa Fransk. Hvoraf kom det? Men tog man saa noget, der straks var skrevet paa Dansk af dem, der for Alvor duede, Oehlenschläger, J.P. Jacobsen eller Herman Bang, saa kunne man læse en Sætning om og om igen, ligesom man kunne spille en Mollskala om igen, bare for at suge den underlige lyd af ligesom *Kvide* ind i sig.

1 På http://paris1900.lartnouveau.com/paris08/parc_monceau/statues.htm ses det her gengivne foto af monumentet "Hommage à Guy de Maupassant". (Det er i parentes bemærket ikke den også herhjemme kendte billedhugger, Auguste Rodin, der har skabt monumentet for Guy de Maupassant, men derimod Raoul Verlet, som udførte mange private portrætbuster og offentlige monumenter rundt omkring i Frankrig).

Hun *maatte* vide Besked. Blev ivrig. Faldt over sine egne ord. Victor Bendix forstod hende aabenbart ikke strax. Saa tog han en fransk Bog frem og lagde den danske ved Siden af: om hun nu vilde læse et Par Sætninger for ham og forklare, hvad hun mente. Hun brændte af Flovhed, men *maatte* gøre det med sin ynkelige Udtale, saa han hørte Forskellen:

– Aah, det er Stilen, De mener! Stilen er det uoversættelige. Stilen er Digterens Hemmelighed, – en Hemmelighed, ingen uden han kender.

– Jamen hvad er Stil? Nu fik han den Trækning om Læberne, der betød, at han gjorde Nar af hende. Han vinkede. Hun skulle komme over og sætte sig hos ham i den store Stol. Der var knap og nap Plads til to, men han lagde Armen om hende, og saa gik det. Hun lyttede, medens han talte, og tænkte på Æresporte og Billedet af Triumfbuen i Paris. Ordene blev til mægtige Hvælvinger over hende.

Naar andre talte, lød det lidt kedeligt, som Tunge og Hul², eller Snittebønner, hak, hak! De værste talte hæsblesende som Damp af Tuden på en Thekedel. Men som han havde ingen talt. Hun kunne høre paa ham i al Evighed.

– Ved De saa, hvad Stil er? Hun blev rød og saa til Siden, hun havde jo slet ikke hørt efter men tænkt paa helt andre Ting.

Han prøvede igen, og nu drømte hun, at hun gik ude i en Skov, hvor det duftede af Kaprifolier. Hun mærkede Mosset under sine Fødder.

Han saa paa hende: – Er De nu med? Og da hun virrede med Hovedet, tog han sig til Panden: – Jeg giver fortabt, De er umulig!

Mesteren indser imidlertid, at om end Troid næppe vil drive det vidt som pianistinde, har hun sans for sproglig stil, og hun kommer faktisk i gang med at skrive. Hun finder sin helt egen ukonventionelle stil, præget af *feeling* ligesom hendes musikudøvelse.

Hun lærer en allerede erfaren litterat, Sophus Michaëlis, at kende, og de gifter sig. I "Vidunderlige verden" er Troid og Taos (barnløse) ægteskab særdeles frugtbar, både menneskeligt og kunstnerisk. "Tao" skriver til Salmonsens leksikon om samtidig fransk litteratur, og han oversætter gammel og ny fransk litteratur, bl.a. Flaubert.

Jeg ser fælles træk hos Karin Michaëlis og Flauberts "discipel" Guy de Maupassant. Ligesom randrusianeren Troid havde han fødderne solidt plantet i en landlig provins, Normandiet, og forstod at gengive jævne folks tankegang og sprog, ofte et meget rudimentært sprog. Maupassant havde lige så lidt som Karin Michaëlis respekt for hvilke emner, man kan gøre til genstand for litterær bearbejdelse. Til Aage Dons skriver Karin Michaëlis: "Jeg er nu 64 Aar, og til min Mors Død, hun blev 93 Aar, bestilte hun ikke andet end at sørge over de skrækkelige Bøger, hendes lille Pige skrev." (Skriftens vagabond s. 164). Hun tager dristigt "upassende" emner op. Eksempelvis den detaljerige skildring af pigen Trolds støtte til faderens jagthund, hvor hun favner det udstødte, stinkende dyr i dets lange døds kamp. Den tætte forbindelse mellem psyke og krop illustreres endda ved, at pigen derefter oplever sin første menstruation. Er man vokset op blandt dyr og planter, har man ikke de samme forestillinger som en bybo om, hvad der er frastødende.

Både Karin Michaëlis og Guy de Maupassant udfolder dyb psykologisk indsigt og engagement i stille eksistenser, ligesom vi kender det fra Herman Bang.

Sanseindtryk gengives originalt og prægnant, de bliver ligefrem "aktører" i teksten. Vi ser det tydeligt i det afsnit fra "Vidunderlige Verden", hvor Troid og Bendix taler om stil. De danske og de franske sætninger *smager* helt forskelligt, man *hører* den underlige lyd af *Kvide*, *synet* af Triumfbuen dukker frem, *duften* af

2 Udtrykket *Tunge og hul* henfører til hvidt på hvidt broderi, der hørte med til datidens ungpige-opdragelse. KM fortæller i erindringerne, hvordan hun flittigt broderede (mere eller mindre anvendelige!) gaver til hele familien.

I øvrigt har tegneren Marie Hjuler fortalt, at KM mente, at hvis kvinderne gav sig noget mere af med håndarbejde, kunne man lukke mange nerveklivninger. (Birgit S. Nielsen "Karin Michaëlis, en europæisk humanist" s. 104)

Kaprifolier fornemmes, Troid *mærker* Mosset under sine Fødder, og selv rumfornemmelsen ændres: ordene bliver til mægtige Hvælvinger.

For Maupassants vedkommende vil jeg illustrere dette og de øvrige nævnte fælles træk ved at genfortælle Maupassants lille novelle "Idylle" fra 1884. Den findes i samlingen "Miss Harriet" og er som hele hans værk oversat til dansk af Loulou Lassen.

Læseren kommer med på en togtur langs Rivieraen. I en (3. classes?) kupé sidder to passagerer, som er steget på toget inde på den italienske side af forbindelsen til Marseille. En senet og mager tyveårig mand har som eneste bagage en bylt med gangklæder samt en hakke og en spade. Overfor sidder en fyldig bondekone på ca. 25 år, hun har anbragt sin bagage under sædet og holder en stor madkurv på skødet. Vinduet står åbent, og aromaen fra blomstrende appelsin- og citrontræer vælder ind i kupeen, blandet med duften fra mængder af roser, der beruser som vin. De to passagerer døser hen, vågner op, døser hen igen. Kvinden lider tydeligt under varmen, men på et tidspunkt åbner hun for madkurven og gør sig til gode med brød, hårdkogte æg, der glider ned med vin fra dunken, og dejlige røde blomster. Den forsultne unge mand åbner øjnene og betragter hende uden et ord. Hun løsner lidt på kjolelivet, og siger på italiensk "Man kan jo næsten ikke trække vejret i den varme". Det går op for dem, at de kommer fra samme egn og endda fra to nabo-landsbyer. De falder i snak om lokale forhold og fælles bekendte, og forhører sig om hinanden. Hun er gift og har tre børn, som nu er efterladt i søsterens varetægt; hun har nemlig fået plads som amme hos en fransk dame i Marseille. Han har hørt, at der er arbejde at få på byggepladser derude.

Nu bliver det nærmest uudholdeligt varmt inde under taget på togvognen, blomsterduften bliver tungere, de to falder på ny i søvn. Da de vågner, er det igen blevet køligere, toget kører langs havet, luften er lettere. Men kvinden har efterhånden voldsom brystspænding og er ved at besvime. Da toget holder ved en lille station, hvor en mager ung kvinde står med et grædende barn, siger hun, at ganske vist er hun ikke rig, hun måtte forlade sit spædbarn for at tjene penge til dem derhjemme. Men hun gav gerne fem francs for i bare ti minutter at give bryst til det lille barn. Det ville gøre dem begge godt.

Hun må nu se bort fra hensyn til anstændigheden og knapper mere op for blusen, så de store spændte bryster kommer frem.

Ved dette syn stammer den unge mand forlegen "Men... frue... Jeg kunne da... jeg kunne ... jeg kunne lette Dem."

Hun går ind på det forslag, for hun er lige ved at dåne, og han lægger sig på knæ og dier ved de store bryster.

Denne scene er skildret på en gang jordbunden og poetisk; hun får det bedre og bedre, da hun igen kan trække vejret frit og indånde blomsterduften, der bæres ind med den friske luft fra vinduet. Han dier som et barn, og lukker nydelsesfuldt øjnene, til hun gør sig fri og erklærer, at nu har hun det godt, nu er hendes sjæl tilbage i kroppen: "Ça m'a remis l'âme dans le corps".

Han rejser sig og tørrer sig om munden med bagsiden af hånden. De svulmende bryster kommer på plads i blusen, og hun takker ham for den store tjeneste, han har gjort hende. Næh, det er skam ham, der takker, for han har ikke fået noget at spise i to dage.

Ind gennem togvinduet ses en ung mand knæle foran en kvinde med munden omkring vorten på et bryst, der vælder ud fra kjolelivet, som hun har åbnet for ham.

Nej – det er ikke et erotisk møde, - eller er det? Hvor går grænsen? Er der erotiske overtoner i, at Troid skal sidde i samme lænestol med mesterens arm omkring livet, mens han forklarer hende, hvad stil er for noget? Hvordan kan det være, at hun hensættes til romantiske omgivelser i stedet for at "høre ordentligt efter"?

Hvad er det nu, der står på hosebåndsordenen: *Honi soit qui mal y pense*: Skam få den som tænker ondt herom.

Heldigvis omfattede idyllen i togkupeen og fortroligheden i lænestolen kun de to berørte. Og hvor er det godt, at situationerne formidles med empati og charme, så de appellerer til forståelse og accept.

Både Karin Michaëlis og Maupassant havde en journalistisk virksomhed ved siden af den skønlitterære. De forstod at fange og fastholde læserens nysgerrighed i kraft af deres sans for overraskende aspekter ved mere eller mindre trivielle fakta. De kunne begge udfolde en barok humor og finde på at vende tingene på hovedet. F.eks. redder de respektløse og impulsive piger Bibi og Lotte Lige glad ofte situationer, der er gået i hårdknode, og som ikke kan løses ad konventionel vej. Hardy Bach taler ligefrem i essyet "En kaotisk dannelsesroman" om Karin Michaëlis *karnevalistiske* logik, når hun med et glimt i øjet gør op med vaneforestillinger om tingenes rette sammenhæng.

Maupassant's omkring trehundrede noveller er gennemgående præget af dyb desillusion, især med hensyn til kærlighedens vilkår. Men i novellen "La Serre" ("Drivhuset") fra 1883 får en trist historie en munter og optimistisk udgang. Jeg læser den som en omvendt syndefaldsberetning.

"Drivhuset"s handling er i korte træk, at et jævnaldrende ægtepar har oparbejdet en formue ved at handle med klæde fra Rouen i Normandiet, hvorpå de har skabt sig et lille jordisk paradis i en stor dejlig have med et drivhus allerlængst væk fra beboelsen.

Hustruen virker ældre end sin mand, hun læser romaner, men vil ikke være ved, at de gør indtryk på hende, og hun er altid fuld af bebrejdelser over for sin rare, madglade mand, der fylder mere og mere i ægtesengen.

Når de er gået i seng, sender hun ham rundt i huset efter et eller andet (som hun har gemt), og når han kommer tilbage efter en times forgæves søgen, skal han bare glæde sig over, at han endelig har fået lidt motion.

Konen får ofte mavekramper og sætter manden til at massere hende. Det hjælper ikke, og hun bebrejder ham hans klodsethed, men vil ikke bede tjenestepigen om hjælp.

Når manden spørger sin kone, hvad hun dog har imod ham, får han at vide, at hun kan ikke fordrage mænd, der skal have alting ind med skeer.

En nat hører hustruen pludselig mistænkelige lyde, og jager manden ud af sengen. De vogter sovekammerets låste dør i tyve minutter, men alt er stille, og næste dag undlader manden forsigtigvis at kommentere begivenhederne.

Den følgende nat hører og ser de imidlertid begge to en skikkelse i haven. Manden bliver vred over denne indtrængen på deres private område. Med ladt revolver iler han ud i haven.

Fruen lytter spændt efter skud, men intet sker. Hun ringer efter pigen, men alt er død stille. Hun ængstes mer og mer i de tre kvarter, der går, før manden endelig dukker op, uskadt og latterkvalt: det var pigen, der havde stævnet møde i Drivhuset!

Hustruen er harmdirrende: i *hendes* drivhus! Har han ikke omgående skudt misdæderen? Manden hopper muntert rundt: "Du skulle bare vide..." Han ignorerer helt hendes forbitelse over denne umoral i deres hus, omfavner og kysser hende *som i gamle dage* og trækker hende blidt hen i sengen.

Da pigen næste morgen undrer sig over, at hendes morgenduelige herskab ikke lader sig se, finder hun dem glade og fornøjede, men absolut ikke udsovede: de vil have en bakke op med morgenmad.

Fra nu af er der balance i fruens mavesyre, hun og manden følges ofte ad til drivhuset ved nattetide, pigen får lønforhøjelse og manden taber i vægt.

Denne dybt ironiske historie vender konstant motiverne på hovedet. Flere gange synes handlingen at bevæge sig i en forudseelig retning, hvorpå den får en uventet drejning.

Vi får allerede nys om, hvad der er på færde, igennem klædehandler-ægteparrets navn: Lerebour. Ordet betyder 'det modsatte', og udtrykket 'à rebours' bruges bl.a. om at stryge fløjel mod luven.

De tre personers fornavne er hver især ladet med modsat rettet betydning. Kvinden hedder Palmyre, hvilket betyder palmernes by. Palmetræet er det klassiske symbol for frugtbarhed og sejr, og hos perserne symboliserede palmen det jordiske paradis.

Den arme Madame Palmyre Lerebour er lige det modsatte: denne ufrugtbare kvinde gør pensionisttilværelsen til et helvede for sig selv og sin Adam.

Manden hedder imidlertid ikke Adam, men Gustave. Dette navn har en gotisk oprindelse, men det minder i sin nuværende form nok så meget om det latinske verbum *gustare*, at smage, at lære at kende, at nyde - i førnutid: *gustavit*. Gustave *har* jo lært sin kone at kende, og nu lader han smagen for bordets glæder dominere. Her bevæger vi os ind på selve dødssyndernes område. Gula, dvs. frådseri, hører til blandt de syv dødssynder, lige så vel som vreden, Ira, der behersker fru Palmyre.

Den tredje person i historien kommer til at frelse sit herskab gennem sin synd, Luxuria, dvs. vellyst. Tjenestepigen hedder faktisk Céleste, dvs. 'himmelsk', eller ligefrem 'sendt af Gud'. Célestes synd finder sted i hjertet af det Eden, som Lerebour-parret har skabt efter års flittigt samarbejde og sparsommelighed.

I den bibelske fortælling sender Herren synderne ud af paradiset, efter at de har spist af den forbudne frugt. Her gør hr. og fru Lerebour det modsatte: de benytter sig af muligheden for at genvinde den tabte uskyld og vende tilbage til det erotiske paradys, de tabte af minde i årenes løb.

Selve novellens titel, "La Serre" er et ord, som er blevet vendt en halv omgang: det betegnede oprindeligt et fængsel og er i slægt med 'serrer', at stramme, knuge. Siden blev 'une serre' et sted, hvor man holdt jagt fugle fangne, og derfra fik det sin nuværende betydning som et sted, hvor man holder liv i sarte planter.

I Maupassants novelle er drivhuset konkret modsætningsfyldt, idet det er et gennemsligt skjulested. Det ligger ganske vist i havens fjerneste ende, men den, der trykker næsen flad mod ruderne, ser lige ind i paradiset.

Maupassant udfordrer med sin lille fortælling vaneforestillinger og moralbegreber: Palmyre og Gustaves ulykke skyldes ikke først og fremmest, at de ikke ved, hvad de savner. Problemet er snarere, at de mangler en udvej fra opfattelsen af, hvad man kan, når man har passeret sin 'bedste alder'. Heldigvis griber de forløsningen frem for at straffe de umoralske; det overlades til den, som måtte være ren, at kaste den første sten mod synderne i glashuset.

Der fornemmes en genklang til en tone i Karin Michaëlis' værk, hvor hun bestandig åbner vores øjne, så vi kan forstå, før vi dømmes.

Hvad hendes stil angår, ligger den på linje med de råd, Maupassant gav i et brev til den unge digter Maurice Vaucaire. Han arbejdede ved jernbanen på det tidspunkt og ville gerne skrive, havde netop fået udgivet sine første digte, "Effets de théâtre, poèmes" 1886. I brevet understreger Maupassant, at ethvert temperament behøver særlige regler for skrivekunsten. Det er vigtigt ikke at ræsonnere for meget. Man skal bruge sine øjne – sine *egne* øjne, ikke se med en læremesters eller et forbilledes blik. Man skal på en personlig måde kunne udtrykke dét ved selv de ubetydeligste ting, som endnu ikke er opdaget. Formår man dette, er man på rette vej og kan senere behandle større motiver. Vage inspirationer må undgås; kunst er *matematik*, de store virkninger opnås gennem enkle og vel sammenstillede midler. Maupassant advarer mod at efterligne. Alt det læste skal glemmes. Og så kommer noget, som Maupassant selv kalder en uhyrlighed: for at blive personlig, må man ikke beundre nogen!

Karin Michaëlis kan ikke have kendt brevet, men rummer det ikke en højt kvalificeret legitimering af hendes stil og skrivemåde? Vi ved, at Karin Michaëlis har lært om tekstens kraft ved at læse Maupassant, som hun anbefaler unge Dons at gøre. Hun udtrykker åbent sin beundring for mesteren, men efterligne ham, det gør hun ikke. Troid er helt sin egen.

Eva Kvorning